

MAĞLUBİYETİ UNUTTURAN TÖREN: ESARETTEN KURTULAN GAZİ OSMAN PAŞA'NIN İSTANBUL'DA KARŞILANIŞI

Mustafa AYDIN*

Öz

Bu makale; Gazi Osman Paşa'nın Ruslarca esir edilmesi akabinde götürüldüğü Rusya'daki yaşantısını, Ayastefanos Antlaşması'nın mübadelesinin hemen sonrasında esir tutulduğu Harkov'dan serbest bırakılarak Odesa/Hocabey'den İstanbul'a gelişini, vapurdan indiği andan itibaren devlet yetkilileri, halk ve Sultan II. Abdülhamit tarafından coşkulu bir şekilde karşılanmasını ve bu sırada yaşananların basına nasıl yansıtıldığını ele almaktadır. Mağlubiyetle biten yıpratıcı bir savaşın ardından savaş esnasındaki kahramanlıkların halk nezdinde yüceltilerek yeni bir moral takviyesi, yani bir ölçüde psikolojik bir rahatlama, mağlubiyetin maddi ve manevi ağırlığını bir nebze olsun unutturma anlayışının tipik örneği olan bu karşılama merasimi, dönemin *Takvim-i vekayi*, *Ceride-i havadis*, *Basiret* ve *Vakit* gazetelerinde geniş ölçüde yer bulmuş ve bir ölçüde matbuat yoluyla İstanbul ile sınırlı kalmayan daha geniş bir kamuoyu duyurusuna dönüştürülmüştür. Gazetelerin bu olayı hayli yüksek dille ve heyecanla anlatmalarının ardında devlet destekli psikolojik unsurların öne çıktığı açıktır. Bu konuyla alakalı olarak 1946 yılında yazılmış kitapçığın da kaynaklarının söz konusu gazete haberleri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Gazi Osman Paşa, Plevne, II. Abdülhamit, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Mirliva Tevfik Paşa, Ahmed Vefik Paşa.

Abstract

Greeting the Liberated Gazi Osman Pasha: A Welcoming Ceremony that Made him Forget his Defeat

This article discusses Gazi Osman Pasha's life in Russia following his imprisonment by the Russians; his release from captivity in Harkov; and his return to Istanbul from Odessa (Hocabey) right after the exchange following the Treaty of San Stefano, 1878. It focuses on the enthusiastic greeting he received

*Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, aydinmustafa08@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1573-8035>

Citation: Aydın, Mustafa, "Mağlubiyeti Unutturan Tören: Esarettten Kurtulan Gazi Osman Paşa'nın İstanbul'da Karşılması", *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, VI/1 (2017), s. 9-21. <https://doi.org/10.26650/jes371495>

from the state officials, the public, and Sultan Abdulhamit II upon his return and how all of this reflected in the media. His welcoming ceremony is an example of new moral support, a kind of psychological relief, created by publicly elevating the heroic deeds that took place during a devastating war, and the approach to negate the material and spiritual burden of the defeat. It received widespread media coverage in the newspapers of the time—such as *Takvim-i vekayi*, *Ceride-i Havadis*, *Basiret*, and *Vakit*—and this was transformed into an extensive public announcement through press even outside Istanbul.

Apparently, state-supported psychological elements were behind the newspapers' loud and exuberant coverage of this event. It has been reported that the mentioned newspaper reports were also resources for the book written on this subject in 1946.

Keywords: Gazi Osman Pasha, Plevne, Abdulhamit II, 1877-1878 Ottoman-Russian War, II, Mirliva Tefik Pasha, Vefik Pasha.

XIX. yüzyıl Osmanlı tarihinin en kritik dönemlerinden birini özellikle yüzyılın son çeyreğinde vuku bulan 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nın oluşturduğuna şüphe yoktur. Ağır mağlubiyetlerle tamamlanan bu savaşın kamuoyu nezdindeki moral çöküntüsünü gidermek için psikolojik anlamda bazı çarelere başvurulduğu dikkat çekmektedir. Bu anlamda 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşları sırasında gösterdiği yararlılıklarla öne çıkan başlıca figür ise “*Plevne kahramanı*” olarak bilinen ve bilhassa döneminde büyük bir manevi etkiye sahip şahsiyet olarak da tanımlanacak olan Gazi Osman Paşa'dan¹ başkası değildir. Savaşın ağır yükünün verdiği büyük moral çöküntüsünü bir ölçüde azaltmaya yönelik olarak devletin bilhassa onun esaretten kurtularak İstanbul'a gelişi vesilesiyle yapılmasını açık şekilde desteklediği anlaşılan karşılama töreni bu anlamda son derece önemlidir. Aslında Osmanlı tarihine bakıldığında esaretten dönen bir komutanın bu şekilde karşılanması hiç rastlanılmayan bir durumdur. Bu anlamda Osmanlı tarihi açısından emsalsiz bir örnek teşkil ettiği

---

¹ Gazi Osman Paşa 1833 yılında Tokat'ta doğmuştur. Asıl adı Osman Nuri'dir. Osman Nuri 7-8 yaşında İstanbul'a babasının yanına gelmiş ve burada önce Beşiktaş Askerî Rüşdiyesi'ne ardından da 1844'te askerî idadiye kayıt olmuştur. Askerî idadide 5 yıl öğrenim gördükten sonra Harbiye Mektebi'ne girmiş ve buradan 1853 yılında “*Mülâzım-i sâni*” rütbesiyle mezun olmuştur. Kırım Harbi esnasında Rumeli'deki orduda görevlendirilmiş, savaşın bitmesini müteakiben kurmay sınıfına devam etmiş ve buradan mezun olduktan sonra ülkenin çeşitli yerlerinde (Bursa, Girit, Yemen, Bosna, Arnavutluk, Niş, Vidin) görev yapmıştır. 1876 yılında Sırp Prensi Mihail'in Osmanlı Devleti'ne karşı açtığı savaşta başarıyla görev yapan Osman Paşa'ya aynı yıl Müşirlik rütbesi verilmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda da görev yapan Osman Paşa, savaşı müteakiben çeşitli görevlerde bulunmuş ve Nisan 1900'da vefat etmiştir. Daha detaylı bilgi için bk. Mehmet Metin Hülâgü, “Gazi Osman Paşa (1833-1900)”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c. XIII, Ankara 1996, s. 464-465.

de iddia edilebilir.² Bu kısa makalede hem bu konuda kamuoyuna yönelik algının gazeteler yoluyla nasıl intişar bulduğunun, hem de bu hususta yazılan yegâne kitap olan ancak hiçbir dipnot bilgisi verilmeyen “Gazi Osman Paşa İstanbul’un Kollarında”³ adlı kitabın kaynaklarının neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Bilindiği üzere 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi, 24 Nisan 1877’de başladığında Osman Paşa Vidin komutanlığı görevinde bulunmaktaydı. Kendisine gönderilen emirle 25.000 kişilik bir kolordu ile Plevne’ye gitmesi istenmiş, bunun üzerine Osman Paşa da emrindeki birliklerle 7 Temmuz 1877’de stratejik açıdan son derece önemli bir yerde bulunan Plevne’ye gitmiştir.⁴ Burada askerî hazırlıklarını yapan Osman Paşa, daha sonra Rusların I., II. ve 7-11 Eylül’de vuku bulan III. saldırılarına başarıyla karşı koymuş ve bunun üzerine kendisine “*Gazi*” unvanı verilmiştir. Ancak Rus muhasarası yüzünden mühimmat ve yiyecek sıkıntısı giderek artınca yaklaşık 40.000 kişilik ordusunu ikiye ayıran Paşa, 10 Aralık (1877) sabahı huruç harekâtına girişmiş, fakat bunda başarılı olamadığı gibi sol dizinden yaralanarak yüz kırk üç gündür devam eden

² Osmanlı Devleti’nde daha önceki dönemlerde de benzeri olaylar meydana gelmiştir. Bunların arasında; Avusturyalıların, Tiryaki Hasan Paşa’yı 10 Eylül-17 Kasım 1601 tarihleri arasında Kanije kalesinde kuşatmaları esnasında Hasan Paşa’nın yanındaki az sayıdaki askerle üstün Avusturya kuvvetlerine karşı yaptığı müdafaa ve nihayetinde Avusturyalıları çekilmek zorunda bırakılması Osmanlı tarihinde geniş yer bulmuş ve romanlara dahi konu olmuştur (bu hususla ilgili bk. Géza David, “Kanije”, *DİA*, XXIV, s.307-308; Mahmut Ak, “Tiryaki Hasan Paşa”, *DİA*, XLI, İstanbul 2012, s. 205-207). Diğer bir olay ise Özdemiroğlu Osman Paşa’nın 1578-1583 yılları arasında Kafkaslar’da İranlılara karşı verdiği mücadelede, bu bölgede Osmanlı Devleti’nin hakimiyetinin pekişmesinde önemli roller oynamasını müteakiben savaş esnasında Padişah III. Murad’ın verdiği emirleri yerine getirmeyen Kırım Hanı Mehmet Giray’ı ortadan kaldırmakla görevlendirilmiş olmasıdır. Bunun üzerine Kırım Hanı Mehmet Giray da isyan ederek Kefe’ye gelmiş ve burada bulunan Osman Paşa’yı 37 gün boyunca kuşatma altında tutmuştur. Kılıç Ali Paşa komutasındaki Osmanlı donanmasının yardıma gelmesi üzerine kuşatma kırılmıştır. Müteakiben Kırım tahtına İstanbul’dan getirilen İslam Giray oturtulmuştur (daha teferruatlı bilgi için bk. Kemal Çiçek, “Osman Paşa, Özdemiroğlu”, *DİA* c. XXXIII, İstanbul 2007, s. 471-473; Çetin Sungur, “Habeşistan’dan Kafkasya’ya Bir Osmanlı Paşası: Özdemiroğlu Osman Paşa”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara 2012, s. 78-113. Meselenin halledilmesinden sonra Osman Paşa’nın İstanbul’a dönüşü esnasında halk sahile koşmuş, gemiler de Osman Paşa’yı karşılamaya hazırlanmış ve Osmanlı donanması top atışlarıyla boğazdan geçmiştir. III. Murad da Serdarın karşılanması için devlet ricaline emirler vermiştir. Osman Paşa Beşiktaş’ta karaya çıktıktan sonra sokakların sağı ve solunu dolduran halkın coşku ve sevgi seline mazhar olarak saraya gitmiştir. Bu arada karada ve denizde top atışları yapılmıştır (Sungur, aynı tez, s. 114). Bu iki olay da Osmanlı Devleti yöneticileri ve toplumu açısından hiç şüphesiz büyük bir moral kaynağı olmuştur, ancak, her iki olayda meydana gelen gelişmelerde Osman Paşa gibi esaretten kurtulma söz konusu olmayıp kuşatmayı yarıp başarılı olma hali vardır. Bu nedenle Osman Paşa’nın durumuyla kıyaslanma ancak kahramanlarının halk tarafından bağrına basılma haliyle mevcuttur denilebilir.

³ Tarık Mümtaz Göztepe, *Gazi Osman Paşa İstanbul’un Kollarında*, İstanbul 1946, 24 s.

⁴ Hülâgü, aynı madde, 464-465. Plevne’ye ulaştığı zaman 48 yaşında olan Osman Paşa iri, tıknaz yapılı, orta sayılabilecek bir boya ve siyah gözlüdür (George Berden, “Gazi Osman Paşa Nezinde Yüz Gün”, *Vakit*, no: 920 (12 Ca. 1295/14 Mayıs 1878), s. 3, st. 4). Kısa kesilmiş siyah sakallarına (Francis Stanley, *St. Petersburg’dan Plevne’ye Gazi Osman Paşa*, (çev. S. Cingilloğlu), İstanbul 2007, s. 178) henüz ak düşmeye başlamıştır (*Vakit*, no: 920, s. 3, st. 4).

muharebe sonunda Ruslara teslim olmak zorunda kalmıştır.⁵ Akabinde Gazi Osman Paşa ve diğer komutanlar esir olarak Rusya'ya götürülmüşlerdir.⁶

Plevne hattının çökmesini müteakip 20 Ocak 1878'de Edirne'nin düşmana teslim edilmesi üzerine Bâbüâlî, savaşın başından beri tarafsız olan devletlere mütareke için ara bulucu olmalarını teklif etmiş, fakat istenen sonuç alınamayınca Sultan II. Abdülhamit bizzat Rus Çarı'na telgraf çekerek mütareke istemiştir. 31 Ocak 1878'de imzalanan Edirne Mütarekesi sonrasında, Rusların karargâhlarını Yeşilköy'e (Ayastefanos) nakletmeleri üzerine barış görüşmeleri burada devam etmiş ve 3 Mart 1878'de Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır.⁷

Ruslar antlaşmayı imzalamak zorunda kalan Osmanlı Devleti ile tasdik belgelerini süratle mübadele etmeyi amaçlıyorlardı; çünkü Avrupalı devletlerin barış şartlarının değiştirilmesine yönelik olası değişiklik tekliflerinin bu antlaşma çerçevesinde yapılmasını istemektedirler. Bu itibarla antlaşmanın 29. maddesine “*tasdik belgelerinin onbeş gün zarfında ve mümkün olursa daha önce alınıp verileceği*” ibaresi eklenmişti. Antlaşma yapıldıktan sonra tasdik belgelerinin değiştirilmesi amacıyla St. Petersburg'a hususi bir elçi gönderilmesi uygun görülmüş ve akabinde bu iş için Serasker Rauf Paşa⁸ fevkalade elçi unvanıyla görevlendirilmiştir. Antlaşma, Osmanlı yetkililerince imzalandıktan bir hafta sonra, Padişah'ın Rus Çarı'na yazdığı

⁵ **Takvim-i vekayi**, no: 2059, (16 Z. 1294/22 Aralık 1877), s. 2, st. 2.

⁶ Gazi Osman Paşa, Çar II. Aleksandr ile görüşmesinin ardından ilk önce yaralı hâlde iki hafta kalacağı Bogos/Bogot köyüne (Berden, “Gazi Osman Paşa”, **Vakit**, no: 920, s. 3, st. 4), oradan da molalarla Bükreş'e (Stanley, **aynı eser**, s. 178; Furneaux, **aynı eser**, s. 260) götürülmüştür. Müteakiben Kşinev'e (**Takvim-i vekayi**, no: 2065, (25 Z. 1294/31 Aralık 1877), s. 2, st. 2) uğranmış ve buradan da Harkov'a götürülerek orada ikamete mecbur tutulmuştur (**Vakit**, no: 799, (9 M. 1295/13 Ocak 1878), s. 1, st. 4). Osman Paşa burada yaralı askerler için düzenlenen bir baloya Tevfik Paşa ve diğer askerlerle birlikte katılmış, hatta burada Ruslar tarafından resminin alınmasına müsaade ederken, Tevfik Paşa buna karşı çıkmıştır (**Vakit**, no: 838, (17 S. 1295/20 Şubat 1878), s. 4, st. 1). Gazi Osman Paşa Harkov'da bulunduğu esnada genelde evinde oturmayı tercih etmekle birlikte bazen tiyatroya da gitmiştir (bununla ilgili bk. **Vakit**, no: 852, (1 Ra. 1295/5 Mart 1878), s. 3, st. 2). Bu arada Rusya'daki Osmanlı uyruklu esir asker sayısı yaklaşık 120.000 civarında olup, bunların 30 kadarı da paşadır. Bununla ilgili bk. **Vakit**, no: 836, (15 S. 1295/18 Şubat 1878), s. 3, st. 4.

⁷ Mahir Aydın, “Doksanüç Harbi (1877-1878)”, **DİA**, c. IX, 498-499; Antlaşma metni için bk. Mahmud Celâleddin Paşa, **Mir'ât-ı Hakikat, I-III**, (haz. İsmet Miroğlu), İstanbul 1983, s. 576-581.

⁸ Serasker Müşir Mehmet Rauf Paşa ile ilgili daha teferruatlı bilgi için bk. İbrahim Alâettin Gövsa, “Rauf Paşa, Mehmet, (1832-1908)”, **Türk Meşhurları Ansiklopedisi**, İstanbul, ty, s. 316-317. Ayrıca bk. Sinan Kunalp, **Son Dönem Osmanlı Erkân ve Ricali (1839-1922)**, İstanbul 1999, s. 10.; Serasker Rauf Paşa bu göreve mütevezi, yumuşak huylu olması yanında Fransızca bilmesi ve daha önce Avrupa'da bulunmuş olmasından dolayı seçilmiştir. Bununla ilgili bk. Mahmud Celâleddin Paşa, **aynı eser**, c. III, 585. Göztepe'nin eserinde ise Serasker Rauf Paşa'nın Rusya'ya gönderilme nedeni bir hayli idealize edilerek; Çar'a Padişah'ın selamlarını götürmek ve Gazi Osman Paşa'yı oradan alarak İstanbul'a getirmek olarak zikredilmiştir, ancak kitapçıkta antlaşmanın teatisinden bahsedilmemektedir. Bununla ilgili bk. Göztepe, **aynı eser**, s. 8.

özel bir mektup ve gizli talimatname ile birlikte Rauf Paşa'ya teslim edilmiştir.⁹

Serasker Rauf Paşa, Mart 1878'in ikinci haftasında Rus General İgnatev'le¹⁰ birlikte İstanbul'dan Petersburg'a hareket etmiştir.¹¹ Petersburg'a vardığında,¹² Rus Çarı II. Aleksandr ve vekillerinden son derece hürmet ve iltifat gören Rauf Paşa barış görüşmelerinin tasdik belgelerini mübadele etmiştir.¹³ Mamafih Osmanlı Devleti'nin antlaşma şartlarının bazılarında değişiklik yapılması talebi Rus Çarı tarafından; “*Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı takınacağı tavra bağlıdır*” denilerek sıcak bakılmadığı ihsas edildiği gibi, II. Abdülhamit'e de bu mealde bir cevap yazılarak Rauf Paşa'ya teslim edilmiştir.¹⁴ Bu arada Rus Çarı II. Aleksandr ile yapılan görüşmelerden sonra esir olarak Harkov'da bulunan Gazi Osman Paşa ve Plevne ordusu Kurmay Başkanı Mirliva Tevfik Paşa'nın serbest bırakılarak Rauf Paşa'nın yanına, yani Petersburg'a gelmeleri sağlanmıştır.¹⁵ Serasker Rauf Paşa, Gazi Osman Paşa¹⁶ ve Tevfik Paşa ile birlikte esaret altındaki diğer paşalar¹⁷ 19 Mart 1878 salı günü Petersburg'dan Hocabey'e, oradan da cumartesi gün doğmadan evvel¹⁸ (23

⁹ Ali Fuad Türkgeldi, **Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye, II**, (yay. haz. Bekir Sıtkı Baykal), (2. bsk.), Ankara, 1987, 55; Rauf Paşa'ya verilen talimatname ile ilgili daha geniş bilgi için bk. Türkgeldi, **aynı eser, II**, 319-323.

¹⁰ Rus General İgnatev ile ilgili daha geniş bilgi için bk. “İgnatev, Nikolay Pavloviç, Kont”, **AnaBritannica**, c. XI, 476.

¹¹ **Basiret**, no: 2372, (4 Ra. 1295/8 Mart 1878), s. 1, st. 1.

¹² Serasker Rauf Paşa ve General İgnatev'in Petersburg'a varış tarihi taranan gazetelere farklı şekilde yansımıştır. Vakit gazetesine göre 14 Mart 1878 Perşembe akşamı, (bununla ilgili bk. **Vakit**, no: 862, (11 Ra. 1295/15 Mart 1878), s. 1, st. 3), Basiret gazetesine göre 16 Mart 1878 Cumartesi gündür (bununla ilgili bk. **Basiret**, no: 2381, (13 Ra. 1295/17 Mart 1878), s. 2, st. 4). Doğru tarih Rauf Paşa'nın kendi raporunda yer aldığı gibi 3 Mart 1294/15 Mart 1878 olmalıdır. Bununla ilgili bk. Türkgeldi, **aynı eser, II**, 323.

¹³ Rauf Paşa'nın Rus Çarı II. Aleksandr tarafından kabulü 18 Mart 1878 Pazar günü vuku bulmuştur. Bununla ilgili bk. **Basiret**, no: 2383 (15 Ra. 1295/19 Mart 1878), s. 1, st. 1; “Muahedenin İmzalanışı”, **Vakit**, no: 865, (15 Ra. 1295/19 Mart 1878), s. 1, st. 1; ayrıca bk. **Vakit**, no: 863, (13 Ra. 1295/17 Mart 1878), s. 1, st. 1.

¹⁴ Mahmud Celaleddin Paşa, **aynı eser, III**, 587; Rauf Paşa'nın Petersburg'daki görüşmelerini havi raporla ilgili bk. Türkgeldi, **aynı eser, II**, 323-326.

¹⁵ **Vakit**, no: 864, (14 Ra. 1295/18 Mart 1878), s. 1, st. 1. Gazi Osman Paşa, Tevfik Paşa ve diğer subaylar Harkov'dan 18 Mart 1878 Pazar günü, yani Çar II. Aleksandr'la görüşmenin yapıldığı gün Petersburg'a doğru hareket etmişlerdir. Bununla ilgili bk. **Basiret**, no: 2383, s. 1, st. 1.

¹⁶ **Basiret**, no: 2384, (16 Ra. 1295/20 Mart 1878), s. 1, st. 1. Bu arada yola çıkan heyetin Pazartesi günü–yaklaşık 6 gün sonra- İstanbul'da olmaları beklenmekteydi. Bununla ilgili bk. **Vakit**, no: 865, s. 1, st. 1.

¹⁷ Gazi Osman Paşa'nın Plevne'de iken yanında bulunan Paşalar: Ferik Adil Paşa, Mirliva Hüseyin Paşa, Tevfik Paşa, Tahir Paşa, Topçu Mirlivası Ahmed Paşa, Piyade Mirlivası Sadık Paşa, Ethem Paşa ve Hafız Paşa'dır. Büyük ihtimal onlar da Gazi Osman Paşa ile birlikte esir edilip, Rusya'ya götürülmüşler ve onunla birlikte serbest bırakılmışlardır. Paşaların isimleriyle ilgili bk. Berden, “Gazi Osman Paşa”, **Vakit**, no: 921, s. 2, st. 3-4. Ayrıca Osman Paşa'nın Sertabibi Hasip Paşa da Gazi Osman Paşa ile birlikte İstanbul'a gelmiştir. Bununla ilgili bk. **Basiret**, no: 2388, s. 1, st. 1.

¹⁸ “Osman Paşa Gazinin Avdeti”, **Vakit**, no: 867, (17 Ra. 1295/21 Mart 1878), s. 1, st. 1.

Mart) alafrağa saat dörtte¹⁹ “Çarovna” (Büyüleyici/Sihirli)²⁰ adlı Rus posta²¹ vapuru ile İstanbul'a doğru hareket etmişlerdir.

Plevne savaşlarında gösterdiği kahramanlıklara rağmen Gazi Osman Paşa'nın esir düşmesi Osmanlı Devleti'nde büyük üzüntüye sebep olmuştu.²² Dolayısıyla Gazi Osman Paşa'nın esaretinin sona erip yurduna geri döneceği haberi henüz daha Rusya'dan yola çıkmadan dönemin gazetelerinde yayınlanmaya başlanması halkta büyük bir sevinç ve coşkuya yol açmıştır. Aslında bu durum Osmanlı Devlet yetkililerinin organize ettiği ve basında bu tür haberlerin yer almasını sağlayarak; “*Ey vatandaşlar!*”, “*Ey evlad-ı vatan!*”²³ diye seslenilip kamuoyunu harekete geçirerek savaşın olumsuz etki ve neticelerini bir nebze de olsa halkın çok sevdiği ve kahramanlaştırdığı Osman Paşa ile gidermeyi hedeflediği bir psikolojik organizasyon intibamını vermektedir. Bu hususu Gazi'nin gelişi şerefine bütün sıbyan okullarının²⁴ ve bankaların tatil edilmesi teyit etmektedir.²⁵ Bu itibarla gerek devlet erkânının gerekse halkın bütün kesiminin Paşa'nın gelişinde kendisini mümkün olduğu kadar coşkulu bir şekilde karşılayarak en üst derecede minnet ve şükranlarını sunmaları,²⁶ hatta Gazi Osman Paşa ve yanındaki mücahitlerin Ruslara karşı Plevne'de gösterdikleri kahramanlıklara vurgu yapılarak bunların unutulmaması istendiği gibi, mensubu bulunduğu devlet ve milletin namusu yanında bekasını da koruyup muhafaza eden, dolayısıyla cesaretinden dolayı “düşmanın”²⁷ dahi saygısını kazanan böyle bir kahramanı karşılamak için pazartesi günü sabahleyin on iki (altı) sularında iskelede hazır olmak gerektiği hatırlatılmıştır.²⁸ Ayrıca halkın Gazi Osman Paşa'ya gösterecekleri “hüsni kabul”ün Allah, Peygamber ve Padişah nezdinde de kabul göreceği ifade edilmiş ve aynı gemide Ayastefanos'a gidecek olan Rus General Annenkov'un da bulunduğu dikkat çekilmiştir.²⁹

¹⁹ “Gazi Osman Paşanın Avdeti”, **Vakit**, no: 869, (19 Ra. 1295/23 Mart 1878), s. 1, st. 1-2.

²⁰ “Gazi Osman Paşanın Avdeti”, **Vakit**, no: 869, s. 1, st. 1-2; **Ceride-i havadis**, no: 3660, (21 Ra. 1295/25 Mart 1878), s. 1, st. 2.

²¹ “Osman Paşa Gazinin Avdeti”, **Vakit**, no: 867, s. 1, st. 1.

²² Mahmud Celâleddin Paşa, aynı eser, III, 587.

²³ “Osman Paşa Gazinin Avdeti”, **Vakit**, no:867, s.1, st.1.

²⁴ **Ceride-i havadis**, no: 3660, s. 1, st. 4.

²⁵ **Basiret**, no: 2388, s. 1, st. 1.

²⁶ “Osman Paşanın İstikbali”, **Vakit**, no: 865, s. 1, st. 1.

²⁷ Rus Çarı ve halkı Gazi Osman Paşa'yı “*Plevne şeci muhafızı*” diye onurlandırmışlardır. Bununla ilgili bk. “Gazi Osman Paşa”, **Ceride-i havadis**, no: 3659, (20 Ra. 1295/24 Mart 1878), s. 1, st. 3.

²⁸ “Osman Paşa Gazinin Avdeti”, **Vakit**, no: 867, s. 1, st. 1.

²⁹ “Gazi Osman Paşanın Avdeti”, **Vakit**, no: 869, s. 1, st. 1-2. Göztepe'nin eserinde Rus Generalin ismi “*Nemikof*” olarak zikredildikten başka söz konusu generalin Çar'ın “*en meşhur*” generali olduğu ve Gazi'nin maiyetine verildiği de ifade edilmiştir. Bununla ilgili bk. Göztepe, **aynı eser**, s. 8.

Bu ilan ve bilgilendirme sonrasında halk pazar günü sabahtan itibaren bölük bölük akın edip Gazi Osman Paşa'nın vapurdan indikten sonra Yıldız Kasrı'na, oradan kayık ile denizden Sirkeci'ye ve buradan da Bâb-ı Seraskeri'ye gideceği tahmini ile Beşiktaş, Dolmabahçe, Tophane, Sirkeci İskeleyi ve Bâbiâli caddesinde Çemberlitaş'ta toplanmaya başlamışlardır. Bu meydanlar arasında en çok kalabalığın toplandığı yerler ise; Sirkeci İskeleyi ile Bâbiâli olmuştur. Buralarda yerli, muhacir, kadın, erkek, başıbozuk ve asker olarak toplanan halkın sayısı o dönemdeki İstanbul nüfusu göz önüne alındığında Göztepe'nin eserinde verilen “bir milyon” gibi bir hayli abartılı sayı yerine dönemin gazetelerinin verdiği 40-50 binin üzerindeki bir sayı daha makul görünmektedir.³⁰ Bunlar arasında erkekler caddeleri doldurdukları gibi pek çokları da arsa, ev ve duvar üzerlerinde kümelenmiş, bazı yerlerde de sıra hâlinde dizilmişlerdir. Kadınlar ise genelde bir arada olmak üzere öbekler hâlinde toplanmışlardır. Gazi Osman Paşa'nın saat altıda (on iki) gelmesi beklendiği için asıl kalabalık o sırada zuhur etmiştir. Ancak saat dokuz (on beş) olduğu hâlde Gazi'nin geleceğine dair bir emare görülmemiş, bu da bekleyenleri bir hayli hüznendirmiş, hatta ümitsizliğe düşürmüştür. Nihayet saat dokuz buçukta³¹ (on beş otuz) Çarovna adlı vapur boğazdan içeri girmiş ve on bire (on yedi) doğru Kurşunlu Mahzen önüne ulaşmıştır. Gazi Osman Paşa'nın geldiği haberi bekleyen halkta büyük bir coşkuya yol açmıştır. Bu arada akşamın yaklaşması nedeniyle dağılanlar olmuşsa da geride kalanlar bu büyük günün şanına yakışır niceliktedir.³²

Paşayı taşımakta olan vapur Kurşunlu Mahzen önüne demirleyince, saraydan özel olarak gönderilen iki yaver ve diğer memurlar Osman Paşa'yı karşılayarak saray kayıklarıyla³³ Beşiktaş Paşa İskeleyi'ne çıkarmışlardır.³⁴ Ancak Göztepe'nin eserinde yer alan;

“Rus vapurunun bordasına süslü ve ihtişamlı bir sürü saltanat kayığı yanaştı. Sırma cebkenli gürbüz adaleli ondört hamlacı, İstanbul'un kutlu misafirini...Paşa iskelesine doğru adetâ kaçırıyorlardı”

³⁰ Göztepe, aynı eser, s. 8.

³¹ “Vusûl-i Gazi Osman Paşa”, **Vakit**, no: 870 (20 Ra. 1295/24 Mart 1878), s. 1, st. 1. Bu bilgi Ceride-i havadis gazetesinde; “akşam üzeri saat 10.00 (16.00) sularında vapurun Boğaz dışında görüldüğü” şeklinde yer almıştır. Bununla ilgili bk. **Ceride-i havadis**, no: 3659, s. 1, st. 3.

³² “Vusûl-i Gazi Osman Paşa”, **Vakit**, no: 870, s. 1, st. 1; Ceride-i havadis gazetesinde yer alan bilgi vapurun saat 11.30-12.00 (17.30-18.00) sularında İstanbul'a geldiği şeklindedir. Bununla ilgili bk. **Ceride-i havadis**, no: 3659, s. 1, st. 1-3.

³³ **Vakit**, no: 870, s. 1, st. 2; **Ceride-i havadis**, no: 3360, (21 Ra. 1295/ 25 Mart 1878), s. 1, st. 2; **Basiret**, no: 2390, (22 Ra. 1295/26 Mart 1878), s. 1, st. 1.

³⁴ Göztepe, aynı eser, s. 9.

şeklinde ifade dönemin olası karşılama şekli göz önünde bulundurularak kaleme alınmış gibi görünmektedir. İskelede ise, Şehremini Ahmet Rasim Paşa³⁵ ile birlikte İstanbul halkının vekilleri ve belediyenin her dairesinden seçilip gelen kişiler Gazi'yi karşılamışlardır.³⁶ Bu esnada Gazi Osman Paşa'yı karşılayanların hepsinin gözlerinden yaşlar akarken yüksek sesle; “*Hoşgeldin namuslu kahraman! Çok Yaşa Gazi Osman!*” nidalarıyla da gönüllerdeki kavuşma heyecanı ve mutluluğu dile getirilmiştir.³⁷ Aynı yerde bir tabur asker de Osman Paşa'yı selamlamıştır.³⁸

Bu sırada İstabl-ı amire tarafından özel olarak gönderilen ve iskelede beklemekte olan üç adet mükellef arabadan³⁹ birine Serasker Paşa ile birlikte Gazi Osman Paşa, diğerlerine de Tevfik Paşa ve sairleri binerek Yıldız Saray'ına doğru hareket etmişlerdir.⁴⁰ Yolda paşanın arabasının önü aşırı kalabalık yüzünden sık sık kesilmiş ve halk tarafından sevgi gösterilerinde bulunulmuştur.

Yıldız Sarayı'na varılınca Sultan II. Abdülhamit, Gazi Osman Paşa'yı divanhane merdiveninin üst başında karşılamış⁴¹ ve “*Askerimizin şan-ı Osmaniyesini tamamıyla zâhire ihraç ve namus-ı askerimizi âlâ eden sensin. Gel Kahramanım! Seni gördüğüm zaman gözlerinden öpmeyi ah ile ahd eylemiştim. Ahdımı yerine getireyim!*” dedikten

---

³⁵ Dönemin İstanbul Şehremini olan Rasim Paşa bu görevi 4 Şubat-18 Nisan 1878 tarihleri arasında yapmıştır. Rasim Paşa ile ilgili daha taferruatlı bilgi için bk. Osman Ergin, “Rasim Paşa”, İstanbul Şehreminleri, İstanbul 1927, s. 152-155; aynı eserin bugünkü harflerle yazımı için bk. Osman Ergin, “Rasim Paşa”, İstanbul Şehreminleri, (haz. Ahmed Nezih Galitekin), İstanbul 1996, s. 147-150, **Vakit**, no: 822, (2 S. 1295/5 Şubat 1878), s. 1, st. 2.

³⁶ **Vakit**, no: 870, s. 1, st. 2. Göztepe herhangi bir kaynağa atıf yapmadığı eserinde; Gazi Osman Paşa ile Serasker Rauf Paşa'nın saltanat kayığından çıkarken Padişahın Seryaveri ve Sultan Aziz'in damadı Müşir Dağistanlı Mehmet Paşa'nın Gazi'nin eline sarıldığını ve “*Namnâmi akdesi Padişahiye beyanı hoş âmediye memur*” olduğunu beyan ettikten sonra, “*büyük gazanız mübarek olsun paşam!*” diyerek elini öptüğünü belirtmektedir. Bununla ilgili bk. Göztepe, **aynı eser**, s. 9.

³⁷ **Basiret**, no: 2390, s. 1, st. 1; Göztepe, **aynı eser**, s. 9.

³⁸ **Vakit**, no: 870, s. 1, st. 2, **Ceride-i havadis**, no: 3660, s. 1, st. 2.

³⁹ Bu bilgi Ceride-i havadis'te “*diğer arabalar*” şeklinde yer almaktadır. Bununla ilgili bk. **Ceride-i havadis**, no: 3660, s. 1, st. 3.

⁴⁰ **Vakit**, no: 870, s. 1, st. 2; **Ceride-i havadis**, no: 3660, s. 1, st. 3. Basiret gazetesinde Gazi'nin kendisine tahsis edilen landonun sağ tarafına oturduğu bilgisi yer almaktadır (bununla ilgili bk. **Basiret**, no: 2390, s. 1, st. 1). Göztepe ise gazetelerde yer alan bilgilerden farklı olarak eserinde; Padişah'ın Gazi Osman Paşa'ya koşulları altın ve gümüşle işlenmiş bir çift iri ve yağız Rus katanası koşulu şahane landosunu tahsis ettiğini, Gazi'nin de landoya tek başına binip sağ tarafa oturduğunu ifade ettikten başka, Serasker Rauf Paşa ve Tevfik Paşa'nın ikinci arabaya bindiklerini belirtmiştir. Bununla ilgili bk. Göztepe, **aynı eser**, s. 10.

⁴¹ **Basiret**, no: 2390, s. 1, st. 1; Göztepe, **aynı eser**, s. 35.

sonra Gazi'nin gözlerinden öpmüştür.⁴² Padişahın bu teveccühü ve duygu dolu ifadeleri karşısında kendini tutamayan Gazi Osman Paşa, Padişahın ayaklarına kapanıp, gözlerinden yaşlar akarken; “*Padişahım! Kulunuz da hâk-i pâ-yi şahanelerine yüz sürmeğe niçe zamandır müştâk idim. Rabbim teâla hazretleri beni bu şerefe nail eyledi*” sözleriyle hissiyatını dile getirmiştir.⁴³ Ardından Sultan Abdülhamit, altın kabızalı bir kılıcı, “*Senin hizmet-i meşkûrene layık olacak alâmeti musaddıka bunu buldum. Bu da senin gibi bir gazi kılıcıdır*” şeklinde övgü dolu sözlerle Gazi Osman Paşa'nın beline takmış ve böylece kendisini atalarından kalan bir kılıçla onurlandırmıştır.⁴⁴ Sultan II. Abdülhamit ayrıca Osman Paşa'yı birinci rütbeden “*Murassa Osman*”⁴⁵ madalyası ile ödüllendirmiştir.⁴⁶ Keza “*Plevne'nin Küçük Kahramanı*” unvanı verilen Tefvîk Paşa'yı da ikinci rütbe Mecidî nişanıyla ödüllendirmiş ve vatana büyük hizmetlerde bulunan diğer kumandanlar da taltif edilmiştir.⁴⁷ Bundan başka Gazi Osman Paşa'ya “*Asakir-i hassa Müşirliği*” unvanı da verilmiştir.⁴⁸

⁴² **Vakit**, no: 870, s. 1, st. 2; **Ceride-i havadis**, no: 3660, s. 1, st. 3. Bu ifade Göztepe'nin de çok az yerini değiştirerek alıntı yaptığı Basiret gazetesinde; “*Gel benim kahraman Osmanım! Berhudar ol. Şan-ı Osmaniyi Sen muhafaza ettin. Vatan uğrunda kanını döktün. Osmanlı askerliğinin şerefini sen göklere çıkardın. Senin gözlerini öpmek için hasretle ahd etmiştim. Gel öpeyim kahramanım!*” diyerek Gazi'nin iki gözlerinden öpmüştür şeklinde yer almıştır. Bununla ilgili bk. **Basiret**, no: 2390, s. 1, st. 1. Göztepe ise yukarıda da belirtildiği gibi, Basiret gazetesinin ifadesini aynen naklederken “*vatan uğrunda*” şeklinde devam eden cümleye: “*yaptığın gazaya bütün cihanı hayran eyledin.*” ifadesini eklemiştir. Bununla ilgili bk. Göztepe, **aynı eser**, s. 11.

⁴³ “*Vusûl-i Gazi Osman Paşa*”, **Vakit**, no: 870, s. 1, st. 2; **Ceride-i havadis**, no: 3660, s. 1, st. 3. Bu ifade Basiret gazetesinde; “*Şevketlü Padişahım, Efendim! Sağ kaldığım için gönlümde bir meserret var ise o da türâb-ı şahanelerine yüzümü gözümü sürmek için nice yıllardır kalbimin en mahrem hücrelerinde cevher-i can gibi sakladığım bir emel-i mukaddesin husulü için idi. Tanrı Teala hazretlerine hamd olsun ki o şerefe de kavuştum*” şeklinde yer almıştır. Bununla ilgili bk. **Basiret**, no: 2390, s. 1, st. 2. Göztepe ise eserinde Basiret gazetesindeki cümleyi aynen tekrarlamış, ancak “*hamt olsun ki*” ifadesinden sonra “*bugün*” ifadesini eklemiştir. Bununla ilgili bk. Göztepe, **aynı eser**, s. 11.

⁴⁴ **Vakit**, no: 870, s. 1, st. 3; **Ceride-i havadis**, no: 3660, s. 1, st. 3. Kılıç ile ilgili her iki gazetede benzer ifadeler yer alırken Göztepe'nin kaynak olarak kullandığı Basiret gazetesindeki bilgiler farklılık göstermektedir. Basiret gazetesinde: Sultan II. Abdülhamid'in, dedesi Sultan II. Mahmud'un kılıçlarından biri olan ve iki yüzünde altın kalemle üstte; “*Vaz-ı Kanun-ı esâsi Gazi Sultan Abdülhamid Han-ı sani hazretlerine cedd-i emcedleri Sultan Mahmud Han-ı sani hazretlerinden mevrûs olup Devlet-i aliyye ile Rusya Devleti beyninde bin iki yüz doksan dört sene-i hicriyesinde zuhûr eden muharebede Müşir Osman Paşa'nın vaki olan hidemât-ı fevkalâdesine nişane-i mükafat olmak ve ahlaf ve a'kabına intikal etmek üzere Gazi unvanıyla beraber müşarunileyha ihsan buyurulan seyfir*” şeklinde nakşedilmiş dairevi ifadeyi havi kılıcı Osman Paşa'ya verirken; “*Benim kahraman Müşirim! Senin bu devlet ve vatana ettiğin fedakarlığa bundan başka alâmet-i mahsus bulamadım. Bu da senin gibi bir gazinin kılıcıdır*” sözleriyle takdim etmiştir. Bununla ilgili bk. **Basiret**, no: 2390, s. 1, st. 2; Göztepe, **aynı eser**, s. 12.

⁴⁵ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İrade Dahiliye (İ.DH)**, 771/62783; **Vakit**, no: 870, s. 1, st. 3; **Ceride-i havadis**, no: 3660, s. 1, st. 3; Kamil Paşanın Ayan Reisi Sa'îd Paşaya Cevapları, İstanbul 1327, s. 39; Hülûgü, aynı madde, s. 267.

⁴⁶ **Vakit**, no: 870, s. 1, st. 3; **Ceride-i havadis**, no: 3660, s. 1, st. 3.

⁴⁷ **Vakit**, no: 870, s. 1, st. 3; **Ceride-i havadis**, no: 3660, s. 1, st. 3; **Basiret**, no: 2390, s. 1, st. 2.

⁴⁸ **İ.DH**, 778/63330; Mahmud Celaleddin Paşa, **aynı eser**, III, 588; “*Gazi Osman Paşanın Vusûlü*”, **Vakit**, no: 871, (21 Ra. 1295/25 Mart 1878), s. 1, st. 2.

Bu karşılama ve onurlandırmalar saat on iki (on sekiz) civarında akşam yemeğine yakın vuku bulmuş ve Sultan II. Abdülhamit, Gazi Osman Paşa'yı, Serasker Mehmed Rauf Paşa'yı ve Tevfik Paşa'yı akşam yemeğine davet etmiştir. O sırada Başvekil Ahmed Vefik Paşa⁴⁹ ile Hariciye Nazırı Saffet Mehmed Esad Paşa⁵⁰ da bu yemekte hazır bulunmuşlardır. Yemek saat gece üç buçuğa (yirmi bir otuz) kadar devam etmiş ve ardından konukların gitmelerine müsaade edilmiştir.⁵¹ İzni müteakiben Gazi Osman Paşa Beşiktaş'ta Hayrettin İskelesi'ne indirilmiş ve buradan da ailesinin misafir edildiği akrabalarından merhum Mümtaz Efendizade Rıza Bey'in Bebek'teki hanesine götürülmüştür.⁵²

Gazi Osman Paşa'nın gelişyle ilgili kutlamalar ikinci gün de devam etmiştir. Galata'da Gazi'yi bir önceki gün olduğu gibi bir sonraki gün de "*Frenk*" çalgılarıyla karşılamak için birçok yerde büyük hazırlıklar yapılmıştır. Osman Paşa, Bebek'te misafir olduğu haneden İstabl-ı âmireden gönderilen araba ile Yıldız Sarayına gelince Sultan II. Abdülhamit tarafından tekrar huzura kabul edilmiştir.⁵³ Bu esnada yalnız İstanbul tarafında toplanan 100.000'i aşan bir halk kitlesi Beşiktaş, Tophane, Galata ve bilhassa Sirkeci'den Bâb-ı Seraskeriye'ye⁵⁴ kadar olan her yeri doldurmuştur.⁵⁵

Gazi Osman Paşa'nın Yıldız Sarayı'ndan kendisine tahsis edilen özel araba ile Bâbiâli'ye gidişi esnasında Padişah'ın hediye ettiği kılıç belinde olup,⁵⁶ yer yer toplanan binlerce kişi "*Maşallah*" nidasıyla Paşa'yı selamlamışlardır. Galata'dan geçişi esnasında ise, burada toplanan yerli ve yabancı halk tarafından "*Viva*", "*Zito*"⁵⁷, "*Çok Yaşa Gazi*", "*Viva Osman Paşa*"⁵⁸ haykırıları ile karşılanmıştır. Kendisine atılan çiçeklerden yollar adeta çiçek tarlasına dönmüştür. Bâbiâli caddesinde bulunan halk da kendisini öyle bir sevgi seli ile karşılamıştır ki, bu tabloyu görenlerin etkilenmemiş

⁴⁹ Ahmed Vefik Paşa 4 Şubat-18 Nisan 1878 tarihleri arasında Başvekillik yapmıştır. Daha detaylı bilgi için bk. Ömer Faruk Akün, "Ahmed Vefik Paşa (ö. 1891)", *DİA*, c. II, 143-157

⁵⁰ Saffet Mehmed Esad Paşa 19 Şubat-4 Aralık 1878 tarihleri arasında Hariciye Nazırlığı görevinde bulunmuştur. Daha geniş bilgi için bk. Azmi Özcan, "Saffet Mehmed Esad Paşa (1815-1883)", *DİA*, c. XXXV, 467-469. Ayrıca bk. Kunalalp, *aynı eser*, s. 5.

⁵¹ *Vakit*, no: 870, s. 1, st. 4-5; *Ceride-i havadis*, no: 3660, s. 1, st. 3.

⁵² *Basiret*, no: 2390, s. 1, st. 2; *Vakit*, no: 870, s. 1, st. 4-5; *Ceride-i havadis*, no: 3660, s. 1, st. 3. Bu gelişme Göztepe'nin eserinde Osman Paşa'nın saltanat kayığına binerek Bebek'te Rıza Bey'in yalisına gittiği şeklinde ifade edilmiştir. Bununla ilgili bk. Göztepe, *aynı eser*, s. 13.

⁵³ *Ceride-i havadis*, no: 3660, s. 1, st. 1. Gazi Osman Paşa'nın ertesi gün Yıldız Sarayı'nda bulunacağı saat *Vakit* gazetesinde saat üç (dokuz), *Ceride-i havadis* gazetesinde ise saat yedi (on üç) olarak belirtilmiştir. Bununla ilgili bk. *Vakit*, no: 870, s. 1, st. 4; *Ceride-i havadis*, no: 3660, s. 1, st. 1.

⁵⁴ Bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin bulunduğu merkez bina.

⁵⁵ *Vakit*, no: 871, s. 1, st. 2.

⁵⁶ *Ceride-i havadis*, no: 3660, s. 1, st. 4.

⁵⁷ "Gazi Osman Paşanın Vusûlü", *Vakit*, no: 871, s. 1, st. 2.

⁵⁸ *Basiret*, no:2390, s.1, st.3.

olması mümkün değildir.⁵⁹ Burada Rumeli muhacirlerinden yaşlı bir kadın kalabalık arasından arabaya ulaşamamasına rağmen, feryatla durduğu yerden toprağa kapanıp; “*Oğlum senin kumandanda şehit oldu. Ben de senin arabanın önünde canımı vereceğim. Bin yaşa şanlı Gazi!*” diye haykırmış ve bu manzara karşısında orada bulunanlar gözyaşlarını tutamamışlardır.⁶⁰ Bu esnada Yıldız Sarayı'ndan Bâbiâli'ye varıncaya kadar ki güzergâhta bulunan bütün karakollar asker çıkararak Gazi'yi selamlamışlardır.⁶¹

Gazi Osman Paşa Bâbiâli'de Başvekil Ahmed Vefik Paşa ile görüştüktan sonra Seraskerliğe giderken halk yine yol boyunca kendisine gönülden sevgi gösterisinde bulunmuştur. Ayrıca kendisini karşılamak için hazırlanmış olan dört tabur askerın tevazu göstererek dağıtılmasını istemesine rağmen Bâbiâli'den Seraskerlik dairesine kadar iki tarafı dizilmiş olan askerler tarafından selamlanmıştır.⁶² Burada Serasker kaymakamı ile birlikte diğer askerî yetkililer tarafından büyük bir saygıyla karşılanmıştır.⁶³ Seraskerliğe varıldıktan sonra Serasker Paşa'nın odasına çıkılmış ve burada bütün general ve subaylar kendisini tebrik edip teşekkürlerini sunmuşlardır. O sırada Gazi'yi tebrik için Grandük Nikola'nın özel olarak gönderdiği Rus Generali de daireye gelerek Grandük'ün özel tebriklerini iletmiştir.⁶⁴

Paşa bu görüşmeden sonra askerî yetkililerden oluşan özel bir meclise katılmıştır. Buradan Seraskerle birlikte ayrılarak saat on bir (on yedi) sularında tekrar Bâbiâliye geçmiş, Başvekil ve Hariciye Nazırı ile görüşmüştür.⁶⁵ Ardından yeni görevi için teşekkür etmek amacıyla Yıldız Sarayı'na geri dönmüş ve burada Sultan II. Abdülhamit tarafından tekrar kabul edilmiştir.⁶⁶

⁵⁹ “Gazi Osman Paşanın Vusûlü”, **Vakit**, no: 871, s. 1, st. 2-3.

⁶⁰ **Basiret**, no: 2390, s. 1, st. 3.

⁶¹ **Vakit**, no: 871, s. 1, st. 2.

⁶² **Vakit**, no: 871, s. 1, st. 3. Göztepe eserinde Gazi Osman Paşa'nın Seraskerliğe gelişi esnasında dönemin gazeteleri tarafından bahsedilmeyen farklı bir olayı da aktarmaktadır: “*Gazinin arabası Sultan Mahmud türbesini dönüp Çarşıkapıya doğrulduğu vakit halk arabasının atlarını çıkardı ve günün bir numaralı vatan kahramanını arabasıyla beraber kucaklayıp dâireyi askeriyeye doğru koşkun bir sel gibi akmağa başladı*” (Göztepe, **aynı eser**, s. 15). Bu anlatım 1848 Macar ihtilali sonrasında Osmanlı Devleti'ne sığınan Macar Mülteciler Meselesi'nde, Osmanlı Devleti'nin kararlı politikasını tasvip eden İngiliz halkının Londra'da görevli Osmanlı Elçisi Mozurus Paşa'nın arabasındaki atları çözüp Paşa'ya elçiliğe kadar taşımalarını çağırıştırılmaktadır. Bununla ilgili bk. Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, (7. bsk.), Ankara 1995, s. 217.

⁶³ **Vakit**, no: 871, s. 1, st. 3.

⁶⁴ **Basiret**, no: 2390, s. 1, st. 3. Göztepe eserinde generalin; “*Başkumandan Grandok Nikola Nikolayeviç'in sarsılmaz dostluk ve hayranlıklarını Plevne kahramanına arz etmekle bahtiyarım*” dediğini aktarmaktadır. Bununla ilgili bk. Göztepe, **aynı eser**, s. 16.

⁶⁵ **Vakit**, no: 871, s. 1, st. 3.

⁶⁶ **Ceride-i havadis**, no: 3660, s. 1, st. 4.

Sonuç olarak; Osmanlı Devleti'nin en ağır mağlubiyetlerinden biri olan 93 Harbi (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) hiç şüphesiz büyük bir yıkımı, acıyı, kederi ve geleceğe dair ümitsizlikleri de beraberinde getirmiştir. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen Gazi Osman Paşa'nın Plevne savunmasıyla Rus hücumlarını başarıyla püskürtmesi ve Rus ordularına karşı gösterdiği direnç ve başarı halkın askerî anlamda teselli bulduğu, gururlandığı, hatta Osmanlı Devleti'nin ve milletin geleceği için umut ışığı olarak gördüğü bir durum arz etmiştir. Bu itibarla Gazi Osman Paşa'nın ülkesine gelişinde kendisine gösterilen samimi sevgi, coşku ve ilgi de bunun bir tezahürü olarak zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

İrade Dahiliye: 778/63300, 771/62783

Gazeteler

Takvim-i vekayi no: 2059, 2065.

Basiret no: 2372, 2381, 2383, 2384, 2388, 2390.

Ceride-i havadis no: 3659, 3660.

Vakit no: 822, 836, 838, 852, 862, 863, 864, 865, 867, 869, 870, 871, 920, 921.

Kaynak Eserler

AK, Mahmut, “Tiryaki Hasan Paşa”, **DİA**, c. XLI, İstanbul 2012, s. 205-207.

AYDIN, Mahir, “Doksanüç Harbi 1877-1878”, **DİA**, c. IX, s. 498-499.

ÇİÇEK, Kemal, “Osman Paşa, Özdemiroğlu”, **DİA**; c. XXXIII, İstanbul 2007, s. 471-473.

DANIŞMEND, İsmail Hami, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, IV, İstanbul 1972.

DAVID, Géza, “Kanije”, **DİA**, c. XXIV, s. 307-308.

ERGİN, Osman, İstanbul Şehreminleri, İstanbul 1927.

ERGİN, Osman, İstanbul Şehreminleri, (haz. Ahmed Nezih Galitekin), İstanbul 1996.

FURNEAUX, Rupert, **Tuna Nehri Akmam Diyor**, (çev. Ş.-D. Türkömer), İstanbul 2014.

GÖVSA, İbrahim Alâettin, “Rauf Paşa, Mehmet, (1832-1908)”, **Türk Meşhurları Ansiklopedisi**, (İstanbul), ty, s. 316-317.

GÖZTEPE, Tarık Mümtaz, **Gazi Osman Paşa İstanbul'un Kollarında**, İstanbul 1946.

HÜLÂGÜ, Metin, “Gazi Osman Paşa 1833-1900”, **DİA**, c. XIII, Ankara 1996, s. 464-465.

“İgnatyev, Nikolay Pavloviç, Kont”, **AnaBritannica**, c. XI, s. 476.

KUNERALP, Sinan, **Son Dönem Osmanlı Erkan ve Ricali (1839-1922)**, İstanbul 1999.

RYAN, Charles S., **Plevne'de Bir Avusturyalı**, (çev. Ali Rıza Seyfioğlu), (2. bsk.), İstanbul 2014.

STANLEY, Francis, **St. Petersburg'dan Plevne'ye Gazi Osman Paşa**, (çev. S. Cıngıllıoğlu), İstanbul 2007.

SUNGUR, Çetin, “Habeşistan'dan Kafkasya'ya Bir Osmanlı Paşası: Özdemiroğlu Osman Paşa”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara 2012.

TÜRKGELDİ, Ali Fuad, **Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye, II**, (yay. haz. Bekir Sıtkı Baykal), (2. bsk.), Ankara 1987.

